

CZU: 378.147

METODE DIDACTICE – MIJLOC DE REALIZARE A CONTINUITĂȚII ȘI INTERACȚIUNII ÎNTRE CICLURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR

Vladimir GUȚU

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol este abordată, pentru prima dată, problema privind metodele didactice ca mijloc de realizare a continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior. Accentul se pune pe stabilirea valențelor și oportunităților metodelor și pe valorificarea principiului continuității și interconexiunii în educație, precum și pe particularitățile aplicării acestora în procesul de predare-învățare-evaluare la diferite cicluri de învățământ superior.

Cuvinte-cheie: metode, procedee, strategii didactice, continuitate, interconexiune, cicluri ale învățământului superior.

TEACHING METHODS – MEANS OF ACHIEVEMENT OF CONTINUITY AND INTERACTION BETWEEN HIGHER EDUCATION CYCLES

In the given article the problem of teaching methods from the perspective of continuity and interconnection between cycles of higher education is placed addressed for the first time. The emphasis is on establishing the valences and opportunities of the methods and capitalizing on the principle of continuity and interconnection in education, as well as on the peculiarities of their application in the process of teaching-learning-evaluation in different cycles of higher education.

Keywords: methods, procedures, teaching strategies, continuity, interconnection, cycles of higher education.

Introducere

Metodele didactice ca subsisteme/categoriile pedagogice pot fi descrise/interpretate ca constructe/demersuri, mijloace:

1. **În raport cu caracteristicile și semnificațiile specifice:**

- *calități integrative* (de care nu dispune niciun element constitutiv în parte);
- *elemente/ componente constitutive;*
- *structură* (conexiuni între elemente);
- *caracteristici funcționale;*
- *conexiunea și dependența de finalități, conținuturi și particularitățile grupului de studenți.*

2. **În raport cu paradigmele postmoderne în învățământ:**

- *metode active/ interactive;*
- *metode axate pe acțiune;*
- *etc.*

3. **În raport cu tipologia strategiilor didactice:**

- *strategii didactice axate pe activitatea dominantă în procesul de instruire* (de predare, de învățare, de evaluare);
- *strategii didactice axate pe natura obiectivelor* (finalitățile dominante);
- *strategii didactice axate pe modul de gestionare a învățării;*
- *strategii didactice axate pe raționamentul abordat.*

4. **În raport cu valențele și oportunitățile de realizare a continuității și interconexiunii între ciclurile de învățământ superior:**

- *metode orientate spre formarea unui anumit grad de manifestare a competenței* la Ciclul I – Licență, la Ciclul II – Masterat sau la Ciclul III – Doctorat;
- *atribuirea metodelor noilor funcții, oportunități la următorul ciclu de învățământ superior;*
- *metode de reactualizare a modului și a contextelor de învățare de la ciclul precedent;*
- *metode care au asigurat un nivel înalt de motivare pentru învățare la studenții ciclului de învățământ precedent.*

Valențele și oportunitățile metodelor didactice în realizarea continuității și interacțiunii între cicluri de învățământ superior

Valențele metodelor didactice pot fi privite din trei perspective:

- *perspectiva axiologică* – a valorilor pe care le promovează;
- *perspectiva științifică* – a achizițiilor științifice, psihologice, sociologice, lingvistice, psiholingvistice pe care se sprijină;
- *perspectiva axiologică/ acțională* – ca mijloc și instrument al acțiunii.

Totodată, valențele metodelor didactice corelează cu cadrul conceptual al acestui „fenomen”. În acest sens, există cel puțin trei abordări dominante ale „metodelor didactice”:

1. Abordarea diseminează un curent pedagogic care promovează anumite finalități educative printr-un ansamblu de acțiuni coerente.
De exemplu, metodele tradiționale – metode active/ intercativ.
2. Abordarea diseminează un tip de activități care asigură formarea unor anumite achiziții (capacități).
De exemplu, metoda proiectelor este orientată spre formarea competenței de proiectare; metoda învățării programate – spre formarea competențelor de aplicare a TIC etc.
3. Abordarea se axează pe înțelegerea noțiunii de metodă ca un mijloc, un instrument specializat de atingere a anumitor finalități.

De exemplu, metodele problematizate, problemele deschise etc.

De menționat că aceste trei abordări sunt în permanentă interconexiune, care se manifestă în diferite variante: de la general la particular; de la proiectare la mijloc; de la teorie la un instrument etc. Important este de a analiza și alte categorii de abordări ale metodelor didactice, pe care, de fapt, se axează diferite definiții ale „metodei”:

- O abordare *etimologică*, care sugerează că metoda este un „drum care conduce la cunoașterea realității și la transformarea acesteia pe baza cunoașterii”.
- Sub aspect *cibernetice*, metoda se definește drept „o *tehnică de execuție* a acțiunii încorporând elemente de programare a operațiilor, comandă și dirijare, conexiune inversă (feedback), evaluare și corectare progresivă a înaintării învățării”.
- Analizată sub raport *praxiologic*, metoda poate fi considerată un „*mod eficient de acțiune*”, prin intermediul căreia cadrul didactic trece în planul acțiunii concrete de realizare a predării-învățării [1, p.83].

Perspectivile de abordare au în comun faptul că ele sugerează o depășire a unui plan de analiză teoretic și trecerea la planul practic-acțional, de modificare a experienței anterioare a studenților, de pregătire a lor pentru a îndeplini diferite roluri în câmpul social. Din perspectivă sistemică, metoda este un intermediar, un mediator între conținuturi și studenți, între obiective și conținuturi. G.G. Antonescu susține că metoda reprezintă elementul dinamic de valorificare a condițiilor subiective și obiective care asigură funcționarea procesului de învățământ. Metoda valorează, în cele din urmă, cât valorează personalitatea dascălului chemat s-o aplice [2, p.323].

În cadrul procesului de învățământ metoda îndeplinește mai multe *funcții* [3, p.64]:

- Funcția *cognitivă*, prin intermediul căreia studentul are acces, sub supravegherea profesorului, la valorile cunoașterii umane.
- Funcția *formativ-educativă* are în vedere realizarea în practică a valențelor formativ-educative ale procesului de învățământ, îndeosebi este vorba despre metodele activ-participative.
- Funcția *motivațională*, prin care se urmărește trezirea și dezvoltarea curiozității în procesul de cunoaștere.
- Funcția *instrumentală* sau *operațională* sugerează că metoda mijlocește atingerea obiectivelor urmărite.
- Funcția *normativă*, de optimizare a acțiunii prin intermediul căreia, subordonându-se acțiunii, metoda garantează într-o anumită măsură o acțiune eficientă, arată modul *cum* trebuie să se procedeze în anumite situații concrete.

Acest cadru funcțional al metodelor didactice poate fi complinit cu *funcția continuității*, prin care se urmărește: pe de o parte, realizarea funcțiilor *cognitivă, formativă, motivațională, instrumentală, normativă* ale metodelor la fiecare următoare etapă a învățării, în cazul dat – la fiecare următor ciclu de învățământ superior; pe de altă parte, atribuirea metodelor aplicate la ciclul inferior de învățământ superior a noilor valențe/ oportunități generate de specificul ciclului respectiv de învățământ superior.

Acest specific al realizării continuității între cicluri de învățământ superior poate fi determinat de conecțiile *liniar, concentric, dublu concentric, mixt*; de nevoia de a forma gradul respectiv de manifestare a com-

petențelor la unul sau alt ciclu de învățământ superior; de necesitatea transferului unor experiențe pozitive în aplicarea metodelor de la un ciclu de învățământ la altul etc. [4].

Noi perspective în aplicarea metodelor didactice ca mijloc de realizare a continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior

Specificul aplicării metodelor didactice în procesul de instruire ține de următoarele:

1. Metodele, de regulă, se aplică în diferite combinații, făcând parte dintr-o strategie didactică (euristică, problematizată, expozitivă etc.).
2. Metodele se aplică în plan sincron, una dintre care poate fi dominantă. În acest caz, metoda dată poate fi reprezentată ca strategie didactică.
3. Metodele pot corela unele cu altele, în acest caz ele se prelungesc unele pe altele și se completează reciproc.

Ținând cont de acest specific, putem deduce unele tendințe de aplicare a metodelor didactice din perspectiva realizării continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior:

1. Aplicarea aceleiași metode, combinații de metode în noile situații de învățare la ciclul următor de învățământ. *De exemplu*, aplicarea *brainstormingului* în cadrul Ciclului I de învățământ superior în calitate de mijloc de formare a gândirii critice, iar la Ciclul II – Masterat, în calitate de mijloc de formare a competenței de elaborare a unui proiect.
2. Aplicarea noilor combinații de metode în situații de învățare asemănătoare la toate trei cicluri de învățământ superior. *De exemplu*, în cadrul formării competențelor de cercetare la studenții Ciclului I poate fi aplicată o combinație de metode, cu metoda dominantă „rezolvarea situației problemă”, iar la Ciclul II – Masterat și la Ciclul III – Doctorat poate fi aplicată altă combinație de aceleași metode sau în combinație cu una-două alte metode și cu metoda dominantă.
3. Utilizarea pe scară mai largă a metodelor didactice active/ interactive la ciclul următor de învățământ superior, prin activizarea structurilor cognitive ale studenților; prin maximizarea dimensiunii active a metodelor, prin minimizarea efectelor pasive ale acestora; prin valorificarea demersurilor și aspectelor „calitative” ale metodelor, combinațiilor de metode.
4. Extinderea aplicării, combinațiilor de metode în cadrul unei strategii didactice aplicate la toate trei cicluri de învățământ superior, dar și combinarea diferitor strategii didactice în cadrul unei metodologii/ tehnologii didactice.
5. Renunțarea periodică de la metoda dominantă la Ciclul I – Licență în favoarea varietății și flexibilității învățării la Ciclul II – Masterat și la Ciclul III – Doctorat.
6. Instrumentalizarea optimă a metodelor didactice la fiecare ciclu de învățământ superior prin integrarea unor mijloace tehnice și informaționale, care ar eficientiza procesul de predare-învățare-evaluare.
7. Extinderea valențelor unor metode la ciclul imediat următor de învățământ superior, care solicită componentele relaționale ale activității de învățare, dar și o diversitate a comunicării didactice pe axa profesor – student.
8. Accentuarea valențelor formative ale metodelor didactice la următoarele cicluri de învățământ superior prin valorificarea operațiilor de cercetare, descoperire etc., și nu pe operații de reproducere a informației.
9. Extinderea valențelor formative ale metodelor de autoinstruire, învățare autonomă, învățare permanentă.

Tablelul 1

Unele aspecte de aplicare a metodelor didactice din perspectiva realizării continuității și interacțiunii între cicluri de învățământ superior

Nr. crt.	Metode didactice	Cicluri de învățământ superior		
		Ciclul I Licență	Ciclul II Masterat	Ciclul III Doctorat
1.	<i>Prelegerea</i>	<ul style="list-style-type: none"> • dominantă; • în combinație cu explicarea, demonstrarea 	<ul style="list-style-type: none"> • – • în combinație cu dezbateră, concretizarea, conversația euristică 	<ul style="list-style-type: none"> • – • în combinație cu problematizarea, cercetarea, studii de caz
2.	<i>Conversația euristică</i>	<ul style="list-style-type: none"> • dominantă; • problema simplă 	<ul style="list-style-type: none"> • dominantă; • problema mai complicată 	<ul style="list-style-type: none"> • dominantă; • problema

		(cu o necunoscută); • în combinație cu exprimarea, descrierea	(cu două necunoscute); • în combinație cu problematizarea, compararea	complicată (cu mai multe necunoscute); • în combinație cu cercetarea, observarea
3.	Studiul de caz	• dominantă; • situația din învățământul primar/ gimnazial; • în combinație cu explicarea, dezbateră, observarea	• dominantă; • situația din învățământul liceal; • în combinație cu conversația, metoda euristică, problematizarea, rezolvarea de probleme	• – • situația din învățământul superior; • în combinație cu cercetarea, documentarea, experimentul
4.	Brainstormingul	• – • proiect didactic al lecției; • în combinație cu descrierea, expunerea, exercițiul, elaborarea proiectului	• – • proiect comunitar; • în combinație cu studiul de caz, situații problemă, modelarea, elaborarea proiectului	• – • proiect de cercetare • în combinație cu situații problemă, observarea, elaborarea proiectului
5.	Turul galeriei	• dominantă; • abordare simplă a unei probleme; • în combinație cu prezentarea, explicația, discuții libere	• dominantă; • abordare interdisciplinară a problemei; • în combinație cu concretizarea, metoda euristică, explorarea, simularea	• dominantă; • abordare transdisciplinară, multifuncțională a problemei; • în combinație cu observarea, cercetarea, modelarea
6.	Metoda proiectelor	• dominantă; • proiect disciplinar; • în combinație cu situații problemă	• dominantă; • proiect interdisciplinar; • în combinație cu studii de caz	• dominantă; • proiect de cercetare multidisciplinară; • în combinație cu experimentul
7.	Jocul de rol	• dominantă; • învățător; • în combinație cu expunerea, modelarea	• dominantă; • profesor universitar; • în combinație cu situații problemă, modelarea	• dominantă; • cercetător științific; • în combinație cu studii de caz, modelarea

Express-studiu privind aplicarea diferitor metode didactice în procesul de instruire în cadrul ciclurilor de învățământ superior

Chestionați au fost studenții, masteranzii și doctoranzii Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, precum și cadrele didactice, care țin cursuri academice la primul ciclu de învățământ superior (Licență), la al doilea ciclu de învățământ superior (Masterat), la ambele cicluri de învățământ superior (Licență, Masterat) sau la toate ciclurile de învățământ superior (Licență, Masterat, Doctorat). Respondenților le-au fost adresate următoarele întrebări:

- ✓ Cât de frecvent în cadrul orelor au fost aplicate următoarele metode didactice: *prelegerea, conversația euristică, studiul de caz, brainstormingul, turul galeriei, metoda proiectelor, jocul de rol*?
- ✓ Ați observat continuitate în aplicarea acestor metode, fiind student la Ciclul I – Licență și la Ciclul II – Masterat?
- ✓ În ce cazuri metoda didactică poate fi privită ca mijloc de realizare a continuității între cicluri de învățământ superior?

Tabelul 2

**Frecvența aplicării diferitor metode didactice în procesul de instruire
în cadrul ciclurilor de învățământ superior (viziunea studenților, %)**

Nr. crt.	Metode didactice	Frecvența aplicării, în %								
		Ciclul I Licență			Ciclul II Masterat			Ciclul III Doctorat		
		deseori	rareori	nici- odată	deseori	rareori	nici- odată	deseori	rareori	nici- odată
1.	<i>Prelegerea</i>	80	20	0	65	35	0	90	10	0
2.	<i>Conversația euristică</i>	30	40	30	50	30	20	60	30	10
3.	<i>Studiul de caz</i>	60	40	0	70	30	0	50	30	20
4.	<i>Brainstormingul</i>	50	30	20	60	30	10	40	40	20
5.	<i>Turul galeriei</i>	0	20	80	1	10	90	0	0	100
6.	<i>Metoda proiectelor</i>	90	10	0	80	20	0	100	0	0
7.	<i>Jocul de rol</i>	10	10	80	20	10	70	0	0	100

Tabelul 3

**Frecvența aplicării diferitor metode didactice în procesul de instruire
în cadrul ciclurilor de învățământ superior (viziunea cadrelor didactice, %)**

Nr. crt.	Metode didactice	Frecvența aplicării, în %								
		Ciclul I Licență			Ciclul II Masterat			Ciclul III Doctorat		
		deseori	rareori	nici- odată	deseori	rareori	nici- odată	deseori	rareori	nici- odată
1.	<i>Prelegerea</i>	60	40	0	55	45	0	70	30	0
2.	<i>Conversația euristică</i>	40	20	40	50	10	40	60	30	10
3.	<i>Studiul de caz</i>	60	40	0	80	20	0	60	40	0
4.	<i>Brainstormingul</i>	70	30	0	80	20	0	60	40	0
5.	<i>Turul galeriei</i>	20	10	70	0	0	100	0	10	90
6.	<i>Metoda proiectelor</i>	40	60	0	50	50	0	40	40	20
7.	<i>Jocul de rol</i>	10	20	70	20	20	60	10	10	80

De menționat că lista metodelor didactice a fost stabilită arbitrar. Scopul studiului a fost de a stabili tendința de aplicare a acestor metode la diferite cicluri de învățământ superior. În acest sens, s-au constatat următoarele:

1. *Prelegerea* ca metodă didactică se aplică frecvent la Ciclul I – Licență (80% – studenți, 60% – cadre didactice), la Ciclul II – Masterat (65% – masteranzi, 55% – cadre didactice) și la Ciclul III – Doctorat (90% – doctoranzi, 70% – cadre didactice). Studenții, masteranzii și doctoranzii au menționat că *prelegerea* se aplică foarte des de cadrele didactice, pe când cadrele didactice au remarcat că *prelegerea* este aplicată de ele în raport cu orele prevăzute pentru cursurile universitare.
2. Și profesorii, și studenții au menționat că așa metode ca *turul galeriei, conversația euristică și jocul de rol* se aplică foarte rar la toate ciclurile de învățământ superior.
3. Totodată, ei au menționat că astfel de metode ca *studiul de caz, brainstormingul, metoda proiectelor* se aplică deseori la toate ciclurile de învățământ superior.
4. Aplicarea *prelegerii* la Ciclul III – Doctorat doar în cadrul cursurilor fundamentale se explică prin numărul mic de ore și prin intenția de a prezenta fundamentele științifice ca un sistem.

În acest caz, putem constata că coerența aplicării acestor metode la toate ciclurile de învățământ superior asigură în mare parte continuitatea studiilor la cele trei cicluri ale învățământului superior.

La întrebarea *dacă se realizează continuitatea între cicluri de învățământ superior prin aplicarea diverselor metode didactice*, atât cadrele didactice, cât și studenții au răspuns că n-au privit problema din acest punct de vedere.

Totodată, masteranzii au constatat existența unor incoerențe între ciclurile de învățământ superior și pe dimensiunea aplicării diverselor metode didactice. Unii au afirmat că procesul de învățământ la Ciclul I – Licență este mai diversificat, mai creativ.

Foarte interesante răspunsuri am obținut de la cadrele didactice la întrebarea „*În ce cazuri metoda didactică poate fi privită ca mijloc de realizare a continuității între cicluri de învățământ superior?*”:

1. În cazul în care este nevoie de a forma gradual competențele specifice ciclului respectiv de învățământ superior:
da _____ 80% _____, nu _____ 10% _____, în mică măsură _____ 10% _____.
2. În cazul în care este nevoie de a valorifica particularitățile ciclului respectiv de învățământ superior:
da _____ 20% _____, nu _____ 0% _____, în mică măsură _____ 80% _____.
3. În cazul în care este nevoie de a transfera experiențele de învățare la următorul ciclu de învățământ superior:
da _____ 90% _____, nu _____ 0% _____, în mică măsură _____ 10% _____.
4. În cazul în care metoda s-a dovedit a fi eficientă la Ciclul I – Licență:
da _____ 50% _____, nu _____ 40% _____, în mică măsură _____ 10% _____.
5. În cazul în care este nevoie de a reactualiza materia de la Ciclul I – Licență:
da _____ 80% _____, nu _____ 0% _____, în mică măsură _____ 20% _____.
6. În cazul în care este nevoie de a motiva studenții pentru învățare la ciclul respectiv de învățământ superior:
da _____ 40% _____, nu _____ 50% _____, în mică măsură _____ 10% _____.

Analiza răspunsurilor cadrelor didactice ne permite să constatăm următoarele:

- ✓ Deși cadrele didactice niciodată n-au pus problema privind rolul metodelor didactice în realizarea continuității între ciclurile de învățământ superior, au confirmat valențele și oportunitățile acestora în asigurarea continuității între aceste trepte de învățământ superior.
- ✓ În acest sens, cadrele didactice dispun de oportunități de a reactualiza și de a extinde cadrul valoric al metodelor didactice aplicate la toate treptele învățământului superior: Licență, Masterat, Doctorat.

Concluzie

Abordarea problemei privind realizarea continuității între cicluri de învățământ superior prin valorificarea valențelor metodelor didactice deschide noi perspective de eficientizare a procesului de învățământ, în genere, dar și de asigurare a integrității învățământului superior.

Referințe:

1. STANCU, M. *Teoria instruirii și a evaluării*. Iași: Editura Ion Ionescu de la Brad, 2015. 299 p. ISBN 978-973-147-195-2
2. ANTONESCU, G.G. *Pedagogia generală*. Ed. a V-a. Craiova: Scrisul românesc, 1946.
3. CERGHIT, I., NEACȘU, I., NEGREȚ-DOBRIDOR, I., PÂNIȘOARĂ, I.-O. *Prelegeri pedagogice*. Iași: Polirom, 2001. 241 p. ISBN 973-683-798-X
4. GUȚU, VI. (coord.), PAIU, M., REPIDA, T., ȚURCANU, C. și al. *Conexiune și continuitate între și intra cicluri de învățământ superior*. Studiu monografic. Chișinău: CEP USM, 2018. 375 p. ISBN 978-9975-142-76-2

Notă: *Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F „Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificatorului de ocupații”.*

Date despre autor:

Vladimir GUȚU, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar; șef LCS „Dezvoltarea politicilor educaționale”, Institutul de Cercetare și Inovare, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vladimir.gutu@yahoo.com

Prezentat la 29.10.2019